ЁШЛАРДА МЕДИАСАВОДХОНЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЖАРАЁНИДА АХБОРИЙ МАКОННИ ТАШКИЛ ЭТИШ МАСАЛАЛАРИ

Отабек Маҳмуджонов
Ўзбекистон Миллий университети талабаси
Илмий раҳбар: Р.Р.Омонов
Сиёсий фанлар бўйича фалсафа доктори

Аннотация. *Мақолада "Ёшлардла медиасаводхонликни ривожлантириш жараёнида таълим муассасаларда ахборий маконни ташкил этиш масалалари" мавзуси доирасида назарий фикрлар келтирилган. Бу борада бугунги кун дунё тажрибалари ҳамда муаммолар хусусида қарашлар келтирилган.*

Калит сўзлар: *информация, ахборот, глобаллашув, телеканал, медиатаълим, ўзбек кино санъати, ЮНЕСКО.*

"XXI аср медиатаълими – ўсиб келаётган авлодни оммавий коммуникация материаллари асосида масс-медиа (матбуот, телевидение, радио, кино, видео ва б.) билан маданий мулоқот қилишга ўргатиш, шахсни шакллантириш, унинг ижодий коммуникатив иқтидорини, танқидий фикрлаш, медиаматнларни тўлақонли қабул қилиш, таҳлил қилиш ва баҳолаш кўникмаларини ривожлантириш, медиатехника

воситасида ижодий, амалий жиҳатдан ўзлигини намоён этишнинг турли формалари билан таништиришдан иборатдир”[1]. Шунинг учун ҳам медиатаълимни мактаб дастурига киритиш жуда муҳим. Чунки ўқувчи ёшидаги болалар мактабда ўтиладиган фанларни имкон даражасида ўзлаштиришга, ҳаётга татбиқ қилишга ҳаракат қиладилар. Медиатаълим эса:

- ❖ информацияни интерпретация қилиш, унинг моҳияти, қандай мақсадга йўналтирилганини англаш, шахсий нуқтаи назарга эга бўлиш, турли манбалардан керакли маълумотларни қийинчиликсиз топиш;
- ❖ ахборотни берилган белгилар асосида тартибга солиш;
- ❖ визуал информацияни белгилар асосидаги вербал ҳолатга кўчириш ва аксинча;
- ❖ шахсий фикрни асослаш, ҳимоя қилиш, тақдим этилган информацияда йўл қўйилган хато, камчиликларни топиш ва уларни тузатиш хусусида таклифлар киритиш;
- ❖ муқобил нуқтаи назарларни эшита олиш ва ҳар бирини салмоқли далиллар асосида тасдиқ ёки инкор этиш, информацион хабарлар ўртасидаги мақсадли боғланишларни ҳис қилиш;
- ❖ информацион хабарнинг асосий мағзини шунчаки “шовқин”дан ажрата билиш;
- ❖ техник воситалар ёрдамида алоқанинг новербал шакллари асосида мулоқот қилиш усулларини эгаллаш кабиларни ўргатади.

Медиатаълим ўрта мактаб, лицей ва коллежларда мажбурий ўқитиладиган фанлардан бирига айлангунга қадар, эътиборни олий ўқув юрти талабаларида замонавий оммавий коммуникация воситаларидан саводли фойдаланиш кўникмаларини ҳосил қилишга қаратиш зарур. Бу долзарб муаммони ҳал этиш учун филолог, маданиятшунос, тарихшунос, социолог ва руҳшуносларнинг кўмаги ҳам жуда муҳим. Демак, уларни қайта тайёрлаш жараёнида шу масалага жиддий аҳамият бериш керак бўлади.

Канадалик таниқли социолог М.Маклюэн бир вақтлар шундай деган эди: “Чинакамига саводли инсон бўлиш учун медиа оламида саводли бўлиш керак...”[2]. ЮНЕСКО: “Медиатаълим – XXI аср маданий-педагогик тараққиётининг энг нуфузли тармоқларидан бири”, - дея таъриф берди. Шундан ҳам кўриниб турибдики, унинг истиқболи катта. Ҳар томонлама баркамол авлод орзуси билан яшаётган бизнинг Ватанимизда бунга алоҳида эътибор билан қараш мақсадга мувофиқ.

Ҳозирги кунда бутун дунёда медиатаълим ресурсларидан кенг фойдаланилмоқда. ЮНЕСКО ташкилотининг 1982 йил Германиянинг Грюнвалд шаҳрида, 1997 йил Парижда, 2002 йил Испаниянинг Севиля шаҳрида ўтказилган конференциялари резолюция ва тавсияларида медиатаълим масалаларига алоҳида тўхталиб ўтилган[3]. Умуман, таълим тизими олдидаги устувор вазифалардан бири — ёш авлодга замонавий билим бериш билан бирга, уларни мустақил фикрловчи, умуминсоний ва миллий қадриятларни эъзозловчи, юксак инсоний фазилатларга эга ватанпарвар инсон сифатида тарбиялаш ҳамда ёшлар онгида турли мафкуравий таҳдидлар ва ахборот ҳуружларига қарши маънавий иммунитетни шакллантиришдан иборатдир. Бугунги глобаллашув жараёнида ёшларнинг замонавий ахборткоммуникация тармоқларидан, хусусан, Интернетдан фойдаланиш, ахборотларни таҳлил этиш борасидаги билим ва кўникмаларини юксалтириш муҳим масала ҳисобланади. Маълумотларда келтирилишича, ҳар бир фойдаланувчи кунига Интернетдан фойдаланиш учун кўплаб вақт ажратар экан. Бироқ бугунги кун талабига кўра, зарур ахборот ва маълумотларни кераксиз ва яроқсиз, сохталаридан ажрата олиш, яъни медиасаводхонликка эга бўлиш зарурати юзага келди.

Миллий сайтларимиз олдинда юрмаса-да, бошқа чет эл сайтларидаги каби «ўзига жалб қилиш» доирасини кенгайтирса, ёшларимиз миллий сайтларга биринчи бўлиб, мурожаат қилиши мумкин бўлади. Ахборот соҳаси либераллашаётган бир пайтда узоқ-яқин мамлакатлардаги турли хил сиёсий, мафкуравий ва бошқа кучлар, жумладан, 120га яқин

[1] Коханая О. Е. Медиообразование и подрастающее поколение. - М., 2012. С. 121.
[2] Маклюэн М. Понимание медиа: внешние расширения человека. – М.: Жуковский, 2003. С.45.
[3] Федоров А. Медиобразование и медиаграмотность. Учебное пособие для вузов. – М., 2007. С.122-123.

давлат ахборот ҳуружларини уюштириш устида иш олиб бораётгани, ўзларининг ғаразли манфаатлари йўлида оммавий коммуникация воситаларидан фойдаланиб, ахборот эркинлигини суиистеъмол қилиб, ҳали онги ва ҳаётий қарашлари шаклланиб улгурмаган ёшларни чалғитиш, уларнинг қалбини эгаллаш йўлидаги интилишларини кучайтираётгани сир эмас. Бугунги кунда замонавий ахборот майдонидаги ҳаракатлар шу қадар тиғиз, шу қадар тезкорки, бирор-бир ҳудуд ёки бирор-бир давлатда пайдо бўлаётган ғоялар мисли кўрилмаган тезликда кўплаб мамлакатларга тарқалмоқда.

Замонавий ёшларнинг кўпчилиги бўш вақтларини Интернет маконида ўтказишади. Шундай экан, ушбу глобал тармоқнинг улкан имкониятларидан ёш авлоднинг маънавий ва руҳий оламини бойитиш мақсадида, ундан маънавий тарбия воситаси сифатида ҳам фойдаланиш ижобий натижа бериши аниқ. Назаримизда, Интернетнинг миллий сегментида ёшларнинг эҳтиёжлари, қизиқишлари ва руҳий хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда "веб" саҳифалари яратилиши керак. Мазкур сайтларда юқорида айтиб ўтганимиздек, ўсиб келаётган авлодга халқимизнинг маънавияти ва бой миллий қадриятлари тарихимизда ёрқин из қолдирган буюк аллома ва зотлар ҳақидаги маълумотлар, ҳаётий мисоллар, видеолавҳалар, расм ва фотосуратларда берилиши керак. Шуни яна таъкидлаш керакки, берилаётган маълумотлар ёрқин рангларда, ниҳоятда жонли бўлиши лозим. Мазкур сайтда буюк аждодларимизнинг жаҳон тараққиётига қўшган улкан ҳиссаларини ифода этувчи қадимий хужжат ва манбалар, тарихий расмлар, чет эл олимларининг фикр-мулоҳазалари ҳамда буни тасдиқловчи аниқ далиллар берилиши керак.

Юртимиз ёшлари маънавиятини шакллантиришда энг оммабоп санъат тури ҳисобланган кинонинг ўрни беқиёсдир. Шу сабабли уларни тарбиялашда ҳар томонлама ибрат бўлишга арзийдиган ишлар қилган буюк одамлар, халқимиз севган инсонларнинг сиймоси акс эттирилган экран асарларини ахборот маконига жойлаштириш ҳам мақсадга мувофиқ бўлади. Бизнинг фикримизча, халқимизнинг иккинчи жаҳон урушида фронт ва фронт ортида кўрсатган қаҳрамонликларини, диний бағрикенглигини, меҳрибонлигини ва байналминаллигини ифода этган ўзбек кино санъатининг мумтоз асарлари бўлган "Сен етим эмассан", "Тошкент – нон шаҳри", "Ленинградликлар жигарбандларим", соф муҳаббат ва садоқатни тараннум этган "Тоҳир ва Зуҳра", халқимизнинг тарихини ифода этган "Ўткан кунлар" ва бошқа фильмлар веб саҳифалардан ўрин олиши керак.

Миллий сайтимизда миллий театр санъатининг нодир намуналари, жумладан миллий ва умумбашарий қадриятларга ҳурмат туйғуларини мадҳ этувчи, истиқлолни улуғловчи саҳна асарлари ҳам жой эгаллаши керак.

"Энг муҳими, бугунги кунда мусиқа санъати навқирон авлодимизнинг юксак маънавият руҳида камол топишида бошқа санъат турларига қараганда кўпроқ ва кучлироқ таъсир кўрсатмоқда". Айниқса, замонавий эстрада ёшларимизни ўзига ром қилаётгани маълум. Назаримизда, таклиф этилаётган сайтда миллий ва жаҳон мусиқа маданиятининг мумтоз асарлари: опера ва балет, замонавий эстрада намуналари, халқ фольклори ва бошқа мусиқий жанрларнинг берилиши баркамол авлоднинг эстетик диди ва маданий савиясини ривожлантириши учун хизмат қилади.

Интернетнинг яна афзал томонларидан бири, унда кино, мусиқа, спорт ўйинлари ва бошқа манбаларни кўчириб ёзиб олишнинг жуда осон ва қулайлигидир. Шуни айтиш керакки, ҳозирги кунда глобал тармоқнинг Uz доменида ёшларнинг маънавий ҳаётини бойитишга қаратилган онлайн саҳифалар бор. Шунингдек, "Тарих", "Мақоллар", "Ҳикматлар", "Тафаккур гулшани", "Файласуфлар" номли миллий ёшлар порталининг маънавиятга бағишланган бўлимлари мавжуд. Бироқ айнан ёшларнинг маънавий эҳтиёжларини қондирадиган қизиқарли, ўзига жалб қиладиган таъсирчан манбалар жуда кам. Интернетда "Электрон тарих" ҳамда "Адабиёт бўстони" номли сайтлар ҳам фаолият юритмоқда. Бошқа сайтлардан фарқли ўлароқ "веб" саҳифалардаги маълумотлар кенг қамровли бўлиб, улар (тарихий манба ва ҳужжатлар, мумтоз бадиий асарлар ва видео лавҳалар) билан нафақат танишиш, балки кўчириб ёзиб олиш имконияти бор.

Мавжуд муаммоларнинг ечимини топиш маънавий баркамол авлодни тарбиялашдек долзарб вазифасини ҳал қилишга ёрдам беради. Зеро, ўсибулғайиб бораётган ёшларимизнинг маънавий дунёсини бузадиган, фикрухаёлларини нотўғри йўлларга бошлайдиган маълумотлардан сақлаш ва муҳофаза қилишнинг янги восита ва усулларини қидириб топиш ҳамда ҳаётга тадбиқ этиш ҳар бир мамлакатимиз аъзосининг муқаддас бурчидир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Коханая О. Е. “Медиообразование и подрастающее поколение” - М., 2012.
2. Маклюэн М. Понимание медиа: внешние расширения человека. - М.: Жуковский, 2003.
3. Федоров А. Медиобразование и медиаграмотность. Учебное пособие для вузов. - М., 2007.